

STUDIE 5 - ZALIG DE HONGERIGEN

Tekstbespreking

Mattheüs 5:6

- (NBG) *Zalig die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.*
 (GNB) *Gelukkig zij die hongeren en dorsten naar gerechtigheid: God zal hen verzadigen.*
 (NBV) *Gelukkig wie hongeren en dorsten naar gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.*
 (Boek) *Gelukkig zijn de mensen die ernaar hunkeren dat Gods wil wordt uitgevoerd, want zij zullen volkomen tevreden worden gesteld.*

De historische context

Om de 4e zaligspreking goed te begrijpen is het belangrijk te beseffen in welk tijdsgewricht Jezus deze uitspraak deed. In het door de Romeinen overheerste Israël zagen veel Joden uit naar de komst van de Messias die als vredevorst gerechtigheid zou brengen.

Van de Messias werd niet alleen verwacht dat Hij de Romeinen zou verdrijven maar ook dat Hij zou plaatsnemen op de troon van David, de tempel zou herbouwen en een nieuw koninkrijk zou grondvesten, waarin gerechtigheid zou heersen.

Jezus sprak in Zijn onderwijs regelmatig over het koninkrijk en over de gerechtigheid waarover Jesaja al had geprofeteerd (Jesaja 9:6 en 7, Mattheüs 6:33). Maar Hij vertelde ook dat dit koninkrijk niet van deze wereld is (Johannes 18:36). Velen in Zijn tijd hebben dat over het hoofd gezien.

Honger en dorst

Omdat in het bezette Israël het verlangen naar gerechtigheid zo sterk aanwezig was, gebruikte Jezus heel bewust het beeld van honger en dorst naar gerechtigheid.

Honger en dorst worden in de Bijbel vaak gebruikt als krachtige symbolen voor een diep verlangen. Honger is niet hetzelfde als ergens trek of zin in hebben. Honger gaat veel verder dan dat. Dat weten allen die de hongerwinter tijdens de 2e wereldoorlog hebben meegemaakt maar al te goed. Jezus gebruikte dit krachtige beeld om daarmee een wanhopig verlangen naar gerechtigheid uit te drukken. Echte honger wordt een alles bepalende factor in iemands leven. Je voelt het lichamenlijk, het is voortdurend aanwezig en bepaalt uiteindelijk het denken en handelen¹.

De oorsprong van de zaligspreking

Jezus heeft bij Zijn onderwijs voortdurend het Eerste Testament in Zijn achterhoofd. Hij citeert daar veelvuldig uit. De vorige zaligspreking (de zachtmoedigen zullen het land beërven) kwam, zoals wij al eerder zagen uit Psalm 37:11. Deze Psalm ligt ook ten grondslag aan de 4e zaligspreking. Zo lezen we in Psalm 37:16-19 over rechtvaardigen en hongerigen die verzadigd worden.

Nu is er nog een andere reden waarom Jezus juist dit beeld gebruikt. Honger en dorst komen in het Eerste Testament regelmatig voor in verband met Gods oordeel over degenen die Hem hadden verlaten. Dit thema komt vooral veel bij de profeten voor (zie bijvoorbeeld Jesaja 5:13, 29:8, 65:13, Jeremia 11:22).

De eerste maal dat de combinatie honger en dorst in de Bijbel voorkomt is in Deuteronomium 28:47-50, waar God Israël ten laste legt dat zij Hem niet met vreugde en blijdschap hebben gediend terwijl zij zoveel overvloed hadden. Daarom kondigde Hij de komst van vijandige legers aan die naaktheid, honger, dorst en een gebrek aan alles, zullen brengen.

¹ In het Grieks staan hongeren en dorsten in een vorm die aangeeft dat het niet om een eenmalige gebeurtenis gaat, maar over een voortdurende staat waarin we moeten verkeren.

Deuteronomium 28 spreekt zowel over Gods zegen als over Gods vloek². Helaas is dit Bijbelgedeelte in de geschiedenis van het volk Israël meer dan eens vervuld. Door de ongehoorzaamheid van Israël kwamen steeds weer andere vijandelijke overheersers, waaronder de Assyriërs, de Chaldeeën (later Babyloniërs genoemd) en in de tijd van Jezus de Romeinen. De Rabbijnen zagen in de Romeinse overheersing een vervulling van Deuteronomium 28:49³. De ongerechtigheid van Israël was de oorzaak van de verdrukking door de Romeinen. Doordat Israël God had verlaten bevond het volk zich niet langer onder Gods beschermende vleugels maar kwam het onder Zijn oordeel.

Oproep tot bekering

Nu komen honger en dorst niet alleen in het Eerste Testament voor als onderdeel van Gods oordeel maar ook bij Gods oproep om tot Hem terug te keren. De profeet Amos profeteert bijvoorbeeld over een tijd van honger en dorst naar het horen van Gods Woord (Amos 8:11). In het boek Jesaja wordt Israël opgeroepen om bij God te komen voor brood en drinken (Jesaja 55:1-5). In het 5^e vers lezen we ook over volken die naar Israël zullen komen. Deze keer komen ze niet als vijanden, zoals in Deuteronomium 28, maar om van God te horen. Dat kan uitsluitend vervuld worden wanneer Israël eerst zichzelf gaat uitstrekken naar Gods brood en drank en Zijn gerechtigheid (vergelijk Mattheüs 6:33).

Al deze Bijbelgedeelten vormen de achtergrond en de context van Jezus' zaligspreking over honger en dorst naar gerechtigheid. Voor Israël was dit een bekend beeld dat geen nadere uitleg behoefde.

De betekenis van gerechtigheid

De Bijbel heeft ontzettend veel over gerechtigheid te zeggen. We kunnen in deze studie hier slechts beknopt op ingaan.

Gerechtigheid en rechtvaardigheid zijn taalkundig aan elkaar verwant⁴. In beide woorden zit het woord recht en beiden zijn oorspronkelijk afgeleid van het Hebreeuwse werkwoord tsadak (צדק). Dat letterlijk betekent dat iets recht is en geheel zonder kreukels of verbuiging. Overdrachtelijk betekent het ondermeer: rechtvaardig zijn, rechtschapen zijn, onschuldig zijn en met een juiste maat meten.

Om de betekenis goed te begrijpen is het zinvol om naar het woord ongerechtigheid te kijken, het antoniem⁵ van gerechtigheid. In het Hebreeuws is ongerechtigheid afgeleid van een werkwoord dat verdraaien of vervormen betekent. Ongerechtigheid betekent letterlijk dat iets niet recht is, maar verdraaid, verwrongen of verdorven (vergelijk Spreuken 8:8). In 2 Corinthiërs 6:14 plaatst Paulus gerechtigheid tegenover wetteloosheid.

Met gerechtigheid bedoelt de Bijbel dat iets volledig overeenstemt met de maat die God ervoor heeft vastgesteld of met het doel waarvoor Gods het heeft geschapen. Door de zonde missen wij dat doel⁶. Maar we worden gerechtvaardigd door de verlossing die wij door genade ontvangen door het werk van Jezus (Romeinen 3:24).

In het Hebreeuws is er een uitdrukking voor het leven in overeenstemming met Gods plan. Het wordt het vervullen van de gerechtigheid genoemd.

² In Deuteronomium 28 staan 4 verzen die aanvangen met het woord gezegend en 4 verzen die met het woord vervloekt beginnen (vers 3-6 en 16-19). Het is opvallend dat we in de Veldrede (of Dalrede), die veel gemeen heeft met de Bergrede, precies 4 zaligsprekingen en 4 weespreuken vinden (Lucas 6:20-26).

³ In vers 49 wordt gesproken over een volk dat van het eind van de aarde komt, dat komt als een arend en dat een vreemde taal spreekt. Joodse verklaarders, waaronder de Rambam en Abarbanel, passen dit vers toe op de Romeinse overheersing. Hoewel de Assyriërs en de Babyloniërs ver weg woonden (Jeremia 5:15), woonden zij nog altijd in het zelfde werelddeel als de Israëlieten en hun talen vertoonden verschillende overeenkomsten met het Hebreeuws. De Romeinen waren daarentegen voor Israël mensen van het uiterste eind van de wereld, spraken een totaal andere taal en hadden bovendien op hun standaard een embleem met een afbeelding van een arend (of adelaar) staan.

⁴ Gerechtigheid en rechtvaardigheid worden in Bijbelvertalingen soms door elkaar gebruikt.

⁵ Een antoniem is een woord waarvan de betekenis tegengesteld is aan die van een ander woord.

⁶ Het woord zonde betekent letterlijk het doel missen.

Deze Hebreeuwse manier van spreken klinkt nog door in Mattheüs 3:15, waar Jezus tegen Johannes de Doper zegt dat alle gerechtigheid moet worden vervuld⁷. Dit is iets dat we niet uit eigen kracht kunnen maar wel door Gods Geest die Jezus voor dat doel heeft gezonden. De Heilige Geest is gegeven om Gods wetten in onze harten te schrijven zodat wij ernaar gaan leven (Jeremia 31:33 en Hebreëën 10:15-17, vergelijk Jesaja 51:7).

Paulus legt het werk van de Heilige Geest in relatie tot gerechtigheid heel mooi uit in Romeinen 8.

Geloof en werken

Gerechtigheid spreekt over de toestand van iemand die voor God aanvaardbaar is. Dit is niet de menselijke gerechtigheid maar de gerechtigheid van Gods koninkrijk; het onderwerp van de gehele Bergrede.

De eerste maal dat we het woord gerechtigheid in de Bijbel tegenkomen is in Genesis 15:6, waar Abraham werd gerechtvaardigd door zijn geloof in God. Beide Testamenten van de Bijbel onderwijzen dat we alleen door geloof worden gerechtvaardigd en niet door onze eigen werken (Romeinen 3:23-26, 4:1-13, Filippenzen 3:9).

Er zijn mensen die denken dat ze door hun eigen gerechtigheid behouden zullen worden omdat zij geen slechte mensen zijn (althans dat vinden zijzelf) en omdat zij heel veel goede daden doen. De Bijbel laat echter zien dat we niet gerechtvaardigd worden door menselijke inspanning, zoals door het veranderen van denken of gedrag, of door het doen van goede daden (Romeinen 3:23 en 24), maar uitsluitend door de gerechtigheid in Christus (2 Corinthe 5:21) die wij ontvangen door in Hem te geloven (Romeinen 1:17, 3:20-26 en 5:1).

Helaas wordt wel eens vergeten dat bij het geloof ook werken horen die uit het geloof voortkomen (zie bijvoorbeeld Jakobus 2:21). De werken dienen niet om erdoor behouden te worden maar zijn wel het gevolg van de behoudenis door geloof. Geloof dat niet door werken wordt gevolgd is volgens Jakobus volkomen dood (Jakobus 2:26).

Leven vanuit Gods gerechtigheid

De volgorde is heel belangrijk: we doen geen goede dingen om daardoor te worden gerechtvaardigd, maar doordat we door Gods genade en het offer van Jezus zijn gerechtvaardigd (2 Corintiërs 5:21) gaan we rechtvaardige daden doen. Deze rechtvaardige daden zijn een belangrijke sleutel in het missionair zijn als gelovigen doordat zij zich uiten in onze dagelijkse omgang met andere mensen (vergelijk Mattheüs 5:16).

Hoewel je gedrag je dus geen gerechtigheid kan verlenen hoort je gerechtigheid wel zichtbaar te worden door je gedrag en je keuzes. Dat houdt bijvoorbeeld in dat je alle mensen op gelijke wijze behandelt (Spreuken 8:21), dat je mensen niet omkoopt of zelf steekpenningen aanneemt (Prediker 7:7), dat je de waarheid spreekt en bovendien doet wat je belooft (Mattheüs 5:37). Hoe we de gerechtigheid verder handen en voeten kunnen geven in ons dagelijks leven zal bij de bespreking van de volgende zaligsprekingen aan de orde komen.

Verzadiging

Jezus belooft in deze zaligspreking dat zij die honger naar gerechtigheid zullen worden verzadigd. In het Grieks is verzadigd worden een krachtige uitdrukking. Het betekent dat verlangens volledig worden vervuld, dat er geen gebrek is en dat je zo vol bent dat er totaal geen behoefte meer is aan iets anders (vergelijk Mattheüs 6:33).

⁷ Wanneer Jezus zegt dat Hij is gekomen om de wet te vervullen (Mattheüs 5:17) dan betekent dat dus niet dat Hij kwam om de wet af te schaffen maar dat Hij kwam om te doen wat er over Hem in het Eerste Testament staat geschreven (Lucas 24:24).

Vragen en discussiepunten

1. Iemand die echt honger en dorst heeft denkt aan niets anders meer dan aan voedsel en water. Jezus spreekt expliciet over honger en dorst naar gerechtigheid. Wat betekent dit voor ons?
2.
 - a. Wat bedoelt Jezus met het *doen* van gerechtigheid (Mattheüs 6:1)?
 - b. Onze gerechtigheid hoort zichtbaar te worden in ons missionair zijn. Wat betekent dit vers voor ons dagelijks leven en op welke wijze zouden anderen onze gerechtigheid kunnen waarnemen?
 - c. Wat bedoelt Jezus in Mattheüs 6:1 met de opmerking dat we onze gerechtigheid *niet voor de mensen* moeten doen?
3. In Jacobus 5:16b staat dat het gebed van een rechtvaardige veel vermag. Betekent dit dat we eerst helemaal volmaakt moeten worden voordat God onze gebeden kan verhoren? (Zie ook 2 Corinthiërs 5:17 en Galaten 2:20)
4.
 - a. Hoe hoort onze gerechtigheid zich te uiten in de omgang met andere gelovigen? Geef een aantal voorbeelden.
 - b. Hoe hoort onze gerechtigheid zich te uiten in de omgang met ongelovigen? Geef daarvan voorbeelden uit je eigen leven.
5. In Galaten 6:2 worden we opgeroepen om de wet van Christus te vervullen door de lasten van elkaar te dragen. Hoe doe je dit in het dagelijkse leven?
6. In 2 Corinthiërs 6:14 zet Paulus gerechtigheid tegenover wetteloosheid. Wat is de betekenis van dit vers?
7. In Jesaja 55:2 lezen we dat de Israëlieten geld uitgaven voor dingen die niet echt kunnen voeden en bevredigen.
 - a. Welke dingen zouden daarmee worden bedoeld?
 - b. Wat betekent dit vers voor ons zelf?
8. In Prediker 7:16 staat dat we ons niet te rechtvaardig en te wijs moeten gedragen. Wat zou daarmee worden bedoeld?
9. Wat is de betekenis van Romeinen 10:9 en 10?
10. De eerste maal dat we het woord rechtvaardig in de Bijbel tegenkomen is in Genesis 6:9 waar wordt verteld dat Noach in zijn generatie een rechtvaardig man was. Wij leven in een tijd die lijkt op de dagen van Noach. Op welke wijze horen wij anders te zijn dan onze tijdgenoten die God niet kennen?